

РОЗДІЛ 4 ГЕРМАНСЬКІ МОВИ

УДК 811.112.2'342:811.111'373.613

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.17-1.17>

ВПЛИВ СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НІМЕЦЬКОМОВНОГО ТЕЛЕДИСКУРСУ НА ВОКАЛІЧНУ ОРГАНІЗАЦІЮ АНГЛІЗМІВ

INFLUENCE OF STRUCTURAL SEMANTIC FEATURES OF THE GERMAN SPOKEN TELEVISION DISCOURSE ON VOCALISM ORGANIZATION IN ANGLICISM

Азарова І.І.,

orcid.org/0000-0002-9980-4345

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри німецької філології

Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Статтю присвячено вивченню вокалічної організації англійців у німецькомовному теледіалекті на базі зіставлення прочитаного мовлення та усної інтеракції. Метою даного дослідження є виявлення особливостей реалізації та функціонування вокалічних структур англійців у сучасному німецькомовному теледіалекті на основі зіставлення прочитаного мовлення та усної інтеракції. Перцептивний, інструментальний та статистичний види аналізу дали змогу виявити, що характер алофонічної варіативності голосних у складі англійців визначено синтагматичними умовами, властивими різним типам мовленнєвої діяльності (прочитане мовлення/усна інтеракція), за яких по-різному виявляються артикуляторні особливості та асимілятивні закономірності, що визначають фонетико-фонологічну систему німецької мови. Аналіз ступеня онімечення англійців показав, що більшість англійців (близько 70%), зафіксованих у теледіалекті, реалізується як частково онімечені варіанти, причому незалежно від виду мовленнєвої діяльності та типу телепрограми. Результати перцептивного аналізу виявляють чітку закономірність: якісна реалізація голосних в англійцях безпосередньо залежить від глотального приступу, наявність якого повністю нівелює вплив мови-донора, і голосний реалізується з погляду мови-реципієнта незалежно від виду мовленнєвої діяльності. Виявлена у процесі дослідження типологічна своєрідність аналізованого матеріалу надає можливість спрогнозувати потенційні напрями розвитку системи німецького вокалізму, пов'язані з інтеграцією іншомовних одиниць у цю систему. Отримані дані привертають увагу до вивчення процесів мовлення, наявних у сучасному німецькомовному теледіалекті в умовах його підвищеного впливу на масову свідомість за допомогою формування соціально значущих когнітивних, аксіологічних та регулятивних смислів.

Ключові слова: англійці, теледіалект, прочитане мовлення, усна інтеракція, фонетико-фонологічна система, глотальний приступ, мова-донор, мова-реципієнт.

The article focuses on the problem of the Anglicism vowel realization in the read-aloud speech and verbal interaction of German television discourse. The purpose of this study is to identify the features of the implementation and functioning of vocal structures of English in the modern German television discourse based on the comparison of the read-aloud speech and verbal interaction. The perceptual, instrumental and statistical analyses demonstrate that vowels allophone variation in Anglicism is caused by syntagmatic characteristics attributed to different kinds of speech (read-aloud/spoken). This variation shows in its turn the intrinsic laws of the recipient language to the diverse degree and defines the phonetic phonological system of the German language. The research into Anglicism adaptation indicates that most of the English loanword's function in the German television discourse as partially assimilated ones (about 70%) in both kinds of speech and TV-programs. The perceptual analysis also reveals that qualitative vowel realization in Anglicism depends on the glottal stop, which levels the source language influence. The typological originality of the analyzed material revealed in the course of research gives the chance to predict potential directions of development of system of the German vocalism connected with integration of foreign language units in this system. The obtained data draw attention to the study of speech processes available in the modern German television discourse in terms of its increased influence on the mass consciousness through the formation of socially significant cognitive, axiological and regulatory meanings.

Key words: Anglicism, television discourse, read-aloud speech, verbal interaction, phonetic phonological system, glottal stop, source language, recipient language.

Постановка проблеми. Прагмалінгвістика віддає перевагу не абстрактній системі мови, а живій людині, яка діє та розмовляє в конкретних

умовах. Акцент дослідження, як уважає багато вчених (Н.Ю. Куравська (2017), С.К. Романюк (2009), О.О. Селіванова (2012), І.С. Шевченко

(2008) та ін.), зміщується зі структури мови на особливості мовного функціонування. Змінюється погляд на мовний об'єкт, вибір методології та методики його дослідження [5; 7; 8; 12]. У зв'язку із цим особливої значущості набуває функціональна парадигма сучасного мовознавства, що за своєю суттю є антропоцентричною, оскільки у центрі її уваги знаходиться людина як творець мовленнєвої діяльності. Структура дискурсу виступає відображенням особливостей мовної особистості, й у тому числі її комунікативної компетенції. Дослідження побудови дискурсу допомагає виявити своєрідність мовної поведінки як конкретного носія мови, так і групи людей [2].

Мовний стандарт сьогодні значною мірою орієнтується на мову засобів масової інформації і переважно – на телевізійний дискурс із його панівним медіавізуальним впливом. Таке домінуюче становище телебачення пояснюється багатьма причинами: оперативністю, образністю, ефектом присутності тощо. На думку багатьох учених (Ж.А. Дьоміної (2018), М. Лугінбюля (2019), О.О. Селіванової (2011), К. Ульбріщ (2003) та ін.), телебачення виступає одним із найбільш потужних чинників впливу на особливості мовного функціонування, розкриваючи нестабільний і динамічний характер мовної системи, виявляючи закладені в ній внутрішні зміни [3; 9; 19; 23]. Це зумовлює зміщення уваги дослідників із вивчення висловлювання та тексту на аналіз дискурсу як частини комунікативної ситуації або як самої комунікативної ситуації [1; 5]. Як наслідок, науковий розгляд мовних процесів на цьому етапі розвитку мовознавства ґрунтується не на окремих прикладах, які можуть мати оказіональний характер, а на масово поширених фактах і тенденціях, що спостерігаються, зокрема, у ЗМІ, передусім у теледискурсі [9].

В епоху глобалізації мова теледискурсу, будучи надзвичайно престижною, характеризується перемиканням і змішуванням кодів, відіграє активну роль у процесах запозичення іноземних слів та розповсюдженні наддіалектної форми, перейнявши функцію формування мовного еталону на всіх рівнях мови, включаючи насамперед фонетико-фонологічний рівень [14].

Сьогодні англізми у німецькій мові становлять ядро запозиченої лексики (М. Адлер, К. Бауманн, У. Буссе, А. Гардт, Д. Хофманн.), про що свідчать численні словники іноземних слів, видані в останні роки (наприклад, *Wahrig Fremdwörterlexikon*, *Duden Fremdwörterbuch*, *Brockhaus*). Англізми – це, по суті, інтернаціональна лексика, оскільки вживається в багатьох мовах [13–15; 20; 21]. Сучасний лінгвокультурний ситуації властива інтенсифікація процесу мовних

запозичень як відображення загальної експансії англійської мови у світі. Особливо яскраво тенденція до англізації виражена в німецькій мові, яка характеризується своєю відкритістю до іноземного впливу – значним ступенем лінгвістичної дифузії [21]. Це питання стає особливо актуальним у XXI ст., що пов'язано з інтенсивним розвитком сучасного світу, розширенням міжкультурних контактів, а також з епохою глобального білінгвізму, коли кожен другий володіє рідною мовою плюс англійською.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика процесу запозичення англізмів німецькою мовою досліджена доволі ґрунтовно (М. Адлер (2004), К. Бауманн (2002), У. Буссе (2004), М.С. Жмаєва (2011), О. В. Слаба (2016), Н.С. Хмилярчук (2015) та ін.). Водночас огляд теоретичних джерел свідчить про відсутність єдності у тлумаченні основних понять, пов'язаних із процесом міграції мовних елементів з однієї системи в іншу, а саме таких понять, як «запозичення як процес», «запозичене слово», «іноземне слово» [4; 10; 11; 13–15]. Це пов'язано з відмінностями у завданнях, цілях і методах досліджень, із тим, яку роль у них відіграє питання про запозичення – підпорядковану, допоміжну або ж головну, коли воно перебуває у центрі уваги дослідника.

Незважаючи на пильну увагу дослідників, характеристика функціонування англізмів у німецькому усному мовленні, насамперед їхня вокалічна організація, залишається неповною. Нечисленні дослідження реалізації звукової сторони англізмів спираються на орфоепічні норми минулих років (*Bühnenaussprache*, *Hochlautung*) попри те, що в 2010 р. з'явився новий орфоепічний словник (*Aussprachewörterbuch*), який уклали авторитетні німецькі фонетисти Е.-М. Крех, Е. Шток, У. Хіршфельд, Л.К. Андерс. Вони присвятили багато десятиліть розробленню кодифікації стандартної німецької вимови (*Standardsausprache*), не відірваної від мовної дійсності, як це було характерно для попередніх словників [17]. Також у 2015 р. вийшло повністю перероблене, актуалізоване та розширене видання орфоепічного словника видавництва Duden, яке презентує новітній орфоепічний стандарт німецької мови [18].

Постановка завдання. Активне надходження англізмів у німецьку мову за допомогою ЗМІ і щонайперше телебачення, широка варіативність їхньої звукової реалізації, фоностилістичні особливості телевізійного дискурсу, наявність протиріч не лише всередині кодифікованої норми і мовної дійсності, а й за їх зіставлення, а також недостатня вивченість проблем функціонування та

інтегрування англiзмiв у фонетико-фонологiчну систему нiмецької мови визначають актуальнiсть проблеми вокалiчної органiзацiї англiзмiв у нiмецькомовному теледискурсi і свiдчать про її багатоаспектнiсть та невичерпнiсть. Виходячи з вищезазначеного, метою даного дослiдження є виявлення особливостей реалiзацiї та функцiонування вокалiчних структур англiзмiв у сучасному нiмецькомовному теледискурсi на основi зiставлення прочитаного мовлення та усної iнтеракцiї. Для реалiзацiї мети поставлено такi завдання: вивчити особливостi функцiонування комплексiв голосних та їхнiх складникiв у межах англiзмiв та дiапазон їхньої варiативностi в кодифiкацiї (за орієнтування на новiтню орфоепiчну норму нiмецької мови) і в мовнiй дiйсностi (теледискурсi); виявити ступiнь впливу фоностилiстичних особливостей теледискурсу на реалiзацiю вокалiчної органiзацiї англiзмiв і, як наслiдок, можливі синтагматичнi змiни, що виявляються в розширеннi дистрибуцiї фонем мови-реципiєнта; розглянути загальнофонетичну проблему уподiбнення звукiв у мовному потоцi в умовах iнтерференцiї на прикладi вокалiчної органiзацiї англiзмiв.

Виклад основного матерiалу. Найважливіша мета мовної полiтики – збереження культурної спадщини нацiї, передавання її надбань вiд поколiння до поколiння. Досягненню цiєї мети і повинна сприяти кодифiкацiя норм лiтературної мови. Кодифiкацiя робить лiтературну мову стабільною, допомагає їй якнайдовше залишатися самою собою, об'єднувати в часi людей, якi говорили і говорять нею. Це визначає основну складнiсть кодифiкацiї – пошуки золотої середини: збереження культурно-мовних традицiй повинно розумно поєднуватися з прийняттям тих нововведень, якi стали стiйкими і поширилися в мовi людей нашого часу [22].

Аналіз теоретичних джерел iз проблеми нормування мови засвiдчує, що сучасний етап розвитку мовознавства характеризується підвищеним iнтересом до рiзних аспектiв усної мови, до вивчення не стiльки мови як системного утворення, скiльки до iндивiдуальностi людини-мовця та її здатностi мислити і говорити. Вiдбувається перемикання уваги на процес і результат комунiкацiї [12]. При цьому реалiзацiя варiантiв мовних одиниць у рiзних комунiкативних ситуацiях зумовлена постiйно iснуючими протирiччями мiж кодифiкованою і реальною нормою [15].

Сьогодні важливе місце у мовознавствi посiдають питання фоностилiстичної маркованостi тексту. Розширенню фоностилiстичних дослiджень сприяв стрiмкий розвиток засобiв масової кому-

нiкацiї, що мають iстотний вплив на всi мовнi процеси. Комунiкативна природа, ситуацiйна зумовленiсть, адресатнiсть, iнтенцiйнiсть, iнтердискурсивнiсть, певна тональнiсть і жанровий потенцiал є основними характеристиками телевiзiйного дискурсивного простору [9]. В умовах «дискурсивного перевороту» зростає iнтерес до вивчення видiв мовленнєвої дiяльностi теледискурсу безпосередньо в комунiкативнiй ситуацiї, оскiльки аналіз мови з позицiй лише лiнгвiстики здiйснюється без урахування людського чинника та нацiонально-культурної мовної специфiки [3; 9]. Дослiдження нiмецького мовного стандарту в рамках методологiї і теорiї дискурс-аналiзу враховує екстралiнгвальнi, прагматичнi, соцiокультурнi, психологiчнi та iншi чинники.

На фонетико-фонологiчному рiвнi англiзми виявляють взаємодiю двох систем вокалiзму: мови-джерела (*Gebersprache*) і мови, яка запозичує (*Nehmersprache*). Фактично iншомовне слово запозичується дуже рiдко у своєму автентичному виглядi, з усіма його звуками, формами та значеннями, оскiльки це було б значним зрушенням у системi мови, і носiї уникають цього за допомогою включення в запозичене слово звичних елементiв своєї рiдної мови. Вiдбувається пристосування навичок, яке виражається в тому, що мовець вибирає з числа своїх навичок такi, якi можна пiдставити замість подiбного елемента запозиченої одиницi [11; 20].

Кодифiкована норма переважно обмежується описом орфоепiчної вимови і не повнiстю вiдображає мовну дiйснiсть. На перцептивному рiвнi розкривається абсолютна перевага мови-запозичувальника, у нашому випадку нiмецької, пiд час реалiзацiї вокалiчних структур в iншомовних словах, тому фонетичнi особливостi мови можуть бути виявленi лише за звернення до реальної звукової мови. Звуковий бiк нiмецькомовного теледискурсу, представлений у мовi дикторiв і модераторiв, ще недостатньо вивчений, тому дослiдження варiативностi нiмецького мовного стандарту є актуальним, бо реальна норма – це точка вiдлiку для подальшого розвитку фонетико-фонологiчної системи мови.

Аналіз вокалiчної органiзацiї англiзмiв у кодифiкованiй нормi, представленiй словниками нiмецької вимови 2005–2015 рр., показав тенденцiю до послiдовного онiмечення англiзмiв, незважаючи на наявнiсть варiативностi. Лексикографiчнi джерела засвiдчують варiативнiсть у нiмецькому мовному стандартi опосередковано у зв'язку з традицiйнiстю і консервативнiстю кодифiкацiї. Запозичуються, як правило, тi

фонетичні явища, які не мають особливих труднощів під час їх реалізації. Англійські фонемі, що важкі для реалізації для носіїв німецької мови, замінюються на власне німецькі. Це зокрема:

- заміна в позиції кінця слова короткого [ɪ] на німецьке напружене [i], наприклад: *Hobby* [h'ɔbi];
- заміна довгого напруженого [ɑ:] на коротке ненапружене [a], наприклад: *Start* [ʃtɑ't];
- вживання замість англійського голосного [æ] німецького [ɛ], в окремих випадках у повністю асимільованих запозиченнях [a], наприклад: *Fan* [fɛn], *Standard* [ʃt'anda't];
- субституція центрального англійського звука [ʌ] у більшості випадків реалізації німецьким ненапруженим [a], рідше [ʊ], [ʏ], наприклад: *Comeback* [kamb'ɛk], *Yuppie* [j'ʊpi/'jɑpi];
- зміна широкого довгого [ɔ:] на закритий [o:] або короткий [ɔ], наприклад: *Taskforce* [t'a:skfo:'s], *Rekord* [ʁek'ɔ't]. (Проте якщо у написанні запозичення наявне буквосполучення *au*, то вимова запозичення зумовлюється орфографією, тобто реалізується дифтонг [aʊ], наприклад: *Holocaust* [h'o:lokaʊst].) [16–18].

Ураховуючи, що у цій роботі аналізуються вокалічні структури в контексті слова (англізму), доцільно виокремити їх можливий позиційний розподіл усередині слова, що допоможе визначити закономірності їх реалізації у мовленні. Отримані дані свідчать, що голосні переважно реалізуються в середині слів: 73%, із них 12,8% – в односкладових словах: *Band*, *Break*, *Slang*, 38,0% – у словах із двома і більше складами: *Remake*, *Agency* і 22,2% – на стику композитів: *Rushhour*, *Weekend*. В ініціальнойній позиції було зафіксовано 10,4%: *E-Mail*, *Air*, *Outfit*, у фінальній – 16,6%: *Spray*, *City*, *Snow*.

Зіставлення словників, а також результати проведеного перцептивного аналізу дають підстави стверджувати, що вокалічні структури піддаються субституції іншомовних фонем і різним процесам адаптації до системи німецького вокалізму та особливостям німецької артикуляційної бази залежно від позиційного розподілу. Позиція абсолютного початку характеризується передусім наявністю глотального приступу і субституцією редукованого [ə] на голосний повної вимови (*Appeal* eng. [ə'pi:l] – de. [ʔɛp'i:l]). Усередині односкладових і багатоскладових слів вокалічні сегменти набувають змін за рахунок субституції напруженої голосної фонемі на ненапружену, а також характеру акцентуації, реалізації вокалізованого алофона /r/ після голосних, кількісної редукації довгого голосного (*Story* eng. ['stɔ:ri] – de. [st'ɔvi:]). На стику композитів головне місце знову посідає глотальний приступ, далі йдуть вокалізація алофонів /r/

і субституція середньоязикового голосного на лабіалізований голосний переднього ряду (*Check-in* eng. ['tʃɛk m] – de. [tʃ'ɛkʔm/tʃɛk'ʔm]). В абсолютному кінці слова превалує процес заміни ненапруженої голосної фонемі на напружену (*City* eng. ['siti] – de. [s'iti:]), а також реалізація вокалізованого алофона /r/ (*Biker* eng. ['baikə] – de. [b'aɛkɐ]).

Відомий висновок про збіг цілої низки англійських звуків (наприклад, [i:], [ɪ], [ɛ]) із відповідними німецькими фонемами є непереконливим, оскільки під час зіставлення ігнорується чітко виділена в німецькій системі голосних опозиція напружений/довгий – ненапружений/короткий, що відсутня в англійській мові, а також дистрибуція фонем. Так, наприклад, лабіалізовані голосні в англійській мові менш округлені, ніж їхні німецькі аналоги [24]. Англійські спадні дифтонги відрізняються як за якістю реалізації початкового і кінцевого компонентів, так і за тривалістю цих сегментів [6]. Своєю чергою, англійські центральні дифтонги характеризуються більш коротким відкритим початковим голосним компонентом, тоді як відповідні їм комбінації німецьких звуків (так звані фонетичні дифтонги) складаються з довгого голосного з подальшим вокалізованим [ɐ]. Найяскравіше вплив німецької мови за онімечення англізмів виявляється у відсутності редукації ненаголошених голосних. Німецьким голосним зазвичай не властива якісна редукація в повному обсязі (якісній редукації піддаються лише дві голосні фонемі [e:]/[ɛ:] і [ɛ]). Саме ця особливість принципово відрізняє їх від голосних англійської мови, які завжди зазнають якісної редукації в ненаголошених складах.

Під час проведення перцептивного аналізу матеріалу, прочитаного диктором, і мови модераторів в усній інтеракції та їх зіставлення було виявлено, що в реальній нормі, репрезентованій у нашому дослідженні німецьким теледискурсом, варіативність реалізації як фонем дальньої групи, що не мають аналогів у німецькій мові, так і близької групи, що мають деякі подібні характеристики, набагато ширша (часто фіксувалися варіанти вимови, наближені до англійської орфоєпії), ніж це представлено в кодифікації. Носії німецького мовного стандарту відходили в деяких випадках від запропонованої системи підставлення в запозичене слово звичних елементів рідної мови. Наприклад, якісна реалізація голосних безпосередньо залежить від глотального приступу, наявності якого повністю нівелює вплив мови-донора, і голосні реалізуються з погляду мови-реципієнта незалежно від виду мовленнєвої діяльності за винятком дифтонга [ou].

Під час реалізації англійського дифтонга [eɪ] у випусках новин (прочитане мовлення) простежується прагнення дикторів вимовляти його за правилами мови-оригіналу (47,8%), водночас у ток-шоу (усній інтеракції) переважає реалізація монофтонга [e:]. Це залежить, на нашу думку, по-перше, від виду мовленнєвої діяльності (диктор озвучує письмовий текст і візуально асоціює іншомовне слово з нормою мови-донора), а по-друге, від бажання диктора віддати данину моді і показати свою лінгвістичну обізнаність. Проте також існує думка, що стягнення і монофтонгізація в позиції перед голосним дифтонга [eɪ] є однією з тенденцій розвитку сучасного англійського мовного стандарту (британського варіанту) [6].

Деяко інша ситуація фіксувалася з реалізацією дифтонга [əʊ]: в обох видах мовленнєвої діяльності (прочитаного мовлення та усній інтеракції) превалює реалізація наближеного до американського варіанту англійської мови [oʊ]. Пояснюється це тим, що для носія німецької мови нейтральний початок середньоязикового [ə] (в анлауті неможлива реалізація *Schwa-Laut*) перед наступним широким коротким [ʊ] має певні артикуляторні труднощі. Хоча деяким дикторам удалося реалізувати [əʊ] (20% – диктори новин, 10% – модератори ток-шоу), переважно в обох жанрах теледискурсу домінує реалізація [oʊ] незалежно від наявності/відсутності глотального приступу (63,7%/72% і 69,3%/68%), причому аудиторями фіксувалася більш стисла вимова першого компонента. Рідше зустрічаються монофтонгізація і заміна на довгий [o:], хоча цей варіант переважає у кодифікації.

Незважаючи на спроби дикторів випусків новин вимовляти [æ] (47%) і [ʊ] (52%) максимально наближено до мови-оригіналу, все ж в усній інтеракції, наприклад у ток-шоу чи інтерв'ю, переважає реалізація [ɛ] (84%) [ɔ] (62,1%), а отже, і артикуляційні особливості рідної мови. Це ж повністю стосується і реалізації [ɛ:/z] – [œ: ʀ] 68% у випусках новин та [œ:] 57% в ток-шоу/інтерв'ю, причому елізія [ʊ] після голосного цілком співвідноситься із законами німецької орфоєпії – прискорення темпу мовлення і наявністю коартикуляторних модифікацій у мовленні.

Великою варіативністю реалізацій і нестабільністю у виборі дикторами і модераторами телевізійного дискурсу відрізняється [ɔ:] у буквосполученні -or, -oag: випуски новин – [ɔ:v] – 44,2%, [o:] – 20,6%, [ɔ:] – 35,2%; ток-шоу/інтерв'ю – [ɔ:v] – 58,2%, [o:] – 28,5%, [ɔ:] – 13,3%. Характерні особливості німецької артикуляційної бази позначаються на реалізації кінцевого -er як вокалізованого [ɐ]. Але варто зазначити, що за наявності конотативного

забарвлення мови це буквосполучення -er реалізується в ауслаті як [ɛr], на нашу думку, більше виявляючи вплив американського варіанту англійської мови, з одного боку, й іноді ефект мовної гри – з іншого. Майже 100% заміни англійського [i] та реалізації закритого довгого [i:] в англізмах в ауслаті визначається неможливістю для носія німецької мови вимовити в кінці слова ненапружений короткий голосний.

Аналіз структурно-семантичних особливостей звукового тексту уможливив перевірку ступеня його впливу на реалізацію вокального сегмента в англізмах (із погляду мови-донора/мови-реципієнта) залежно від його положення в межах тексту і залежно від фоностилістичного рівня тексту. На думку дослідників, найбільш змістовим центром тексту є перше речення, позиції початку і кінця тексту вважаються сильними, ґрунтуючись на функціонуванні сегментних і супрасегментних одиниць, що зумовлює рідкісні вияви звукових модифікацій, і, отже, може бути основою для стабільної реалізації [23; 25]. Перцептивний та акустичний види аналізу дали змогу встановити, що на початку, в середині і в кінці блоку новин голосні в англізмах, які мають аналоги в німецькій мові, диференціюються краще, оскільки мають деякі спільні характеристики, що пояснюється бажанням аудитора підтягти звукові сигнали в зону близького за спектральними характеристиками еталона. Звуки ж, що не мають аналогів, нікуди підтягати, зважаючи на відсутність подібного еталону. Чітко простежується така тенденція: фонемі близької групи більше піддаються інтерферентному впливу німецької мови, ніж фонемі, які не мають аналогів.

В усній інтеракції варіативність реалізацій голосних компонентів англізмів виявляється дуже яскраво і за більш емоційної репрезентації. Мова дикторів новин та інформаційно-пізнавальних передач не має емоційного забарвлення й є цілком нейтральною (*neutrale Rede*) порівняно з мовою модераторів, яка являє собою емоційне мовлення (*emphatische Rede*). В інтерв'ю та ток-шоу модератор удається до цілої системи ретельно продуманих мовних прийомів, виділяє певні відрізки мовлення за рахунок надання їм конотативного забарвлення для впливу на глядача/слухача, прагнучи встановити якомога тісніший контакт з аудиторією, надаючи мові невимушеного характеру [19].

Висновки. Дослідження реалізації вокалізму у складі англізмів становить певний внесок у формування нового мовного стандарту німецької мови та є перспективним з погляду пошуку універсальних властивостей будови іншомовних

одиниць у системі мови-реципієнта, а отже, є плідним для загальної теорії германського мовознавства. Виявлена у процесі дослідження типологічна своєрідність аналізованого матеріалу надає можливість спрогнозувати потенційні напрями розвитку системи німецького вокалізму, пов'язані з інтеграцією іншомовних одиниць у цю систему. Під час зіставлення англійців, представлених у кодифікованій нормі, та їх реалізації в усній мові теледискурсу спостерігається надто суперечлива і неоднозначна ситуація. Незважаючи на наявність кількох варіантів вимови англійців, у кодифікованій нормі простежується тенденція прагнення до послідовності у процесі онімечення, тоді як реальна норма (теледискурс) характеризується зростанням варіативності внаслідок відхилення носіями німецького мовного стандарту від орфоепічних правил і, відповідно, відсутністю послідовності у процесі онімечення вокалічних структур англійців, що зумовлює домінування частково онімечених варіантів. Своєю чергою, дослідження впливу фоностиліс-

тичних особливостей німецькомовного теледискурсу, що репрезентує орфоепічний еталон мови, відображає під час реалізації та функціонування голосних в англійцях інтенсивність інтерферентного впливу артикуляторної бази німецької мови. При цьому варіативність реалізацій голосних компонентів англійців дуже яскраво виявляється в умовах усної інтеракції і більш емоційної репрезентації, тоді як у випусках новин та інформаційно-пізнавальних передачах диктор, озвучуючи друкований текст, підсвідомо візуально визначає належність слова до іноземної мови, у зв'язку з чим прагне вимовити його максимально наближено до правил мови-оригіналу.

Отримані дані привертають увагу до подальшого ретельного вивчення процесів мовлення, наявних у сучасному німецькомовному теледискурсі як соціально регулятивному механізмі в умовах його підвищеного впливу на масову свідомість за допомогою формування соціально значущих когнітивних, аксіологічних та регулятивних смислів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2004. 344 с.
2. Бахтин М.М. Антропологическая концепция языка и коммуникации. Москва : Наука, 2010. 255 с.
3. Демина М.А. Интернационализация новостного дискурса. *Вестник МГЛУ. Гуманитарные науки*. 2018. Вып. 3(792). С. 38–49.
4. Жмаева Н.С. Лінгвістичне тлумачення запозичення. *Науковий вісник ПДПУ імені К.Д. Ушинського. Лінгвістичні науки*. 2011. № 12. С. 48–60.
5. Куравська Н.Ю. Комунікативна ситуація волевиявлення в системі її складників: прагмалінгвістичний аспект. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2017. Вип. 67. С. 176–181.
6. Мешкова Е.М. Глоттальный взрыв в речи дикторов Би-Би-Си. *Язык, сознание, коммуникация*. 2003. Вып. 25. С. 141–150.
7. Романюк С.К. Прагмалінгвістичний аспект рекламного дискурсу. *Слов'янський вісник. Серія «Філологічні науки»*. 2009. Вип. 8. С. 151–156.
8. Селіванова О.О. Світ свідомості в мові. Черкаси : Видавництво Ю. Чабаненко, 2012. 488 с.
9. Селіванова О.О. Основи теорії мовної комунікації. Черкаси : Видавництво Ю. Чабаненко, 2011. 350 с.
10. Слаба О.В. Переваги та недоліки вживання англійців у сучасній німецькій мові. *Ad orbem per linguas. До світу через мови : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Світ як інтертекст»*, 18 червня 2020 р. Київ : КНЛУ, 2020. С. 292–293.
11. Хмилярчук Н.С. Англо-американізм як джерело запозичень лексичних одиниць у німецькій мові. *Scientific World: Языковедение и иностранные языки в современные мире*. 2015. URL: <https://www.sworld.com.ua/index.php/philosophy-and-philology-m115/linguistics-and-foreign-languages-in-the-world-today-m115/25369-m115-283>.
12. Шевченко І.С. Три источника и три составные части теории дискурса. *Записки з романо-германської філології: Збірник наукових праць факульт. ром.-герм. філол. ОНУ*. 2008. Вип. 20. С. 126–140.
13. Adler M. Form und Häufigkeit der Verwendung von Anglizismen in deutschen und schwedischen Massenmedien. 2., neu bearbeitete Fassung. Jena, 2004. 165 S.
14. Baumann K. Entwicklungen beim Gebrauch von Anglizismen in Werbetexten aus Ost- und Westdeutschland. *Deutsch als Fremdsprache*. 2002. Heft 2. S. 138–144.
15. Busse U. Standart und Variation bei der Aussprache von Anglizismen im Deutschen. *Standartvariation: Wie viele Variation vertraegt die deutsche Sprache. Hrsg. von Ludwig M. Eichinger und Werner Kallmeyer. Institut für deutsche Sprache*. 2004. Jahrbuch. 246 S.
16. Der Grosse Duden, Das Aussprachewörterbuch. Bd.6. (4. Aufl.). Mannheim: Bibliographisches Institut & F.A. Brockhaus AG, 2005. 798 S.
17. Deutsches Aussprachewörterbuch / E.-M. Krech, E. Stock, U. Hirschfeld, L.C. Anders. Berlin – New York : Walter de Gruyter, 2010. 985 S.

18. Duden, Das Aussprachewörterbuch. Bd.6. (7. Aufl.). Mannheim: Bibliographisches Institut & F.A. Brockhaus AG, 2015. 928 S.
19. Luginbühl M. Mediale Durchformung. Fernsehinteraktion und Fernsehmundlichkeit in Gesprächen im Fernsehen. *Interaktion und Medien. Interaktionsanalytische Zugänge zu medienvermittelter Kommunikation. Ora Lingua*. 2019. № 17. P. 125–146.
20. Gardt A. Zur Bewertung der Fremdwörter im Deutschen (vom 16. bis 20. Jahrhundert). *Deutsch als Fremdsprache*. 2000. Heft 3. S. 133–142.
21. Hofmann D. Do you understand Denglisch? Eine Umfrage zum Anglizismenverständnis. *Deutsch – Englisch – Europäisch. Impulse für eine neue Sprachpolitik*/ Hoberg R. (Hg.). Mannheim: Dudenverlag, 2002. S. 236–246.
22. Krech E.-M. Die Differenzierung von Standarddeutsch und ihre Relevanz für die Kodifizierung. *Лингвистическая полифония: сборник статей в честь юбилея профессора Р.К. Потаповой* / отв. ред. чл.-корр. РАН В.А. Виноградов. Москва : Языки славянских культур, 2007. С. 404–424.
23. Ulbrich C. Prosodische Aussprachebesonderheiten der deutschen, österreichischen und schweizerischen Standardvarietät des Deutschen in gelesenen Äußerungen von Nachrichten. *Deutsch als Fremdsprache*. 2003. Heft 3. S. 155–158.
24. Widera C. Zur Reduktion von Vokalen. Eine experimental-phonetische Untersuchung. Bonn: Universität Bonn Verlag, 2002. 190 S.
25. Wolf M. Inversion of stress-conditioned phonology in Stratal OT. Ms., Yale University, 2012. 48 p.

УДК 811.112.2:82-1

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.17-1.18>

ЕПІГРАМА В ЛІРИКО-ПОЕТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ЕРИХА КЕСТНЕРА

EPIGRAM IN THE LYRICAL AND POETICAL DISCOURSE OF ERICH KÄSTNER

Бандурко З.В.,

orcid.org/0000-0003-0238-344X

кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри німецької та романської філології

Херсонського державного університету

У статті здійснено аналіз епіграм Еріха Кестнера на матеріалі збірки *Es gibt nichts Gutes, außer: Man tut es: Kurz und bündig. Epigramme*. Установлено, що епіграмам Е. Кестнера властиві філософічність, афористичність, сатиричність та дидактичність. За жанром виокремлюємо філософську, присвятну, описову, сатиричну епіграми, епітафію. За тематикою епіграми розглядають різні сфери: життя, людину, історію, релігію, мистецтво, письменника та творчість, технічний прогрес. З огляду на комунікативну спрямованість, епіграми спрямовані на читача, на самого себе (зворотні епіграми), на конкретних/відомих осіб, безадресні, між персонажами, епітафії та замальовки. Асертиви, директиви та контактиви є найбільш уживаними мовленнєвими актами. Автор застосовує фоностилістичні засоби (алітерацію, асонанс, складоповтор, анадиплозис, паралелізм, звукову анафору, епіфору, афезу, синкопу, апокопу та епітезу тощо), лексико-семантичні (історизми, власні назви, іншомовні слова, латинізми та ін.), лексико-стилістичні (епітет, порівняння, алюзію), синтактико-стилістичні (перелічення, парентезу, повтор, синтаксичний паралелізм, пряму мову, анафору та епіфору), у тому числі різноманітні їх поєднання задля підкреслення змісту окремих висловлень, переконливості, посилення перлокутивного ефекту від прочитаного тексту. У текстах епіграм присутні риторичні звертання і риторичні запитання, які виражають мовленнєві акти контактиви, та риторичні оклики, тобто мовленнєві акти експресивні асертиви. За структурним оформленням усі епіграми збірки поділяємо на прості (2–4 верси) та складні (від 5 до 10 версів). Відповідно до кількості версів у строфах епіграми варіюються від дистиха до десятирядника. В окремих епіграмах пуант відокремлений від основного тексту як окремий верс, щоб читач обов'язково звернув на нього увагу. Структурно тексти епіграм побудовані, з-поміж іншого, за допомогою поєднання «питання – відповідь», «питання – наказ», «ствердження – наказ – ствердження». Автором застосовано різноманітні типи римування (кільцева рима, суміжна рима, монорима), але переважають сплетена та перехресна рими. Окремі висловлення часто афористичні.

Ключові слова: вживана лірика, епіграма, Еріх Кестнер, лірико-поетичний дискурс, «Нова діловитість».

The article analyzes the epigrams of Erich Kästner on the material of the collection "Es gibt nichts Gutes, außer: Man tut es: Kurz und bündig. Epigramme". It is established that Erich Kästner's epigrams are philosophical, aphoristic, satirical and didactic. By genre, we distinguish philosophical, sacred, descriptive, satirical epigram, epitaph. Epigrams consider different areas by the subject: life, man, history, religion, art, writer and creativity, technological progress. According to